

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Otuz altıncı İqtima

29.4.1338 Cumartesi

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	436	ye tahviline dair kanun teklifi (2/519)	442
2. — İcra Vekilleri muamelâtı	438,441		444
1. — Şer'îye ve Evkaf Vekili Mustafa Fehmi Efendi (Bursa)'nın istifanamesi	438 : 439	5. — Takrirler	439,444
2. — Münhal olan İktisat Vekâletine gösterilen namzetlerden bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	441,441 : 442	1. — Sinob Mebusu Hakkı Hami Beyin, Sinob harikzedegânına meccanen kereste itası hakkındaki teklifinin ruznameye alınmasına ve saireye dair telgraf şeklinde takriri	439
3. — Azayı kiram muamelâtı	440	2. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Fukarayı halkın tedavisi için celbedilecek ilâğların Gümrük Resminden istinasına dair kanun teklifinin ruznameye alınmasına dair takriri	439 : 440
1. — Memurin Muhakemat Heyeti intihabı	440 : 441, 445	3. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, vekillerin namzet gösterilmeksizin intihabedilmelerine dair takriri	441 : 445
2. — Üçüncü Şube Riyasetine Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin intihabı	441	6. — Sualler	437,440
4. — Teklifler	438	1. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, şer'îye ve evkaf mesailine dair 12 maddelik Şer'îye Vekâletinden sual takriri	437 : 438
1. — Bolu Mebusu Abdullah Efendinin, Zonguldak'ta ciheti askeriyece yapılan bina duvarının mahalline terkine dair kanun teklifi (2/517)	438	2. — Kastamonu Mebusu Besim Beyin, mütarekeyi mütâakıp vatandan uzaklaşan bâzı zevatın Anadolu'ya avdetlerinin men edildiğine ve böyle bir memnuiyet varsa sebebi kanunisine dair Dahiliye Vekâletinden sual takriri	440
2. — Kayseri Mebusu Osman Beyle arkadaşlarının İktisat Vekâletinin Müdiriyeti Umûmiyeye tahviline dair kanun teklifi (2/518)	442		
3. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, İktisat Vekâletinin Müdiriyeti Umumiye-			

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,05

REİS — Reisisani Rauf Beyefendi

KÂTIPLER : Ziya Hürşid Bey (Lâzistan), Enver Bey (İzmir)

REİS — Celseyi küşadediyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Mütareke teklifi ve 23 Nisan münasebetiyle mevрут telgraflara cevap yazılması tensibedildi. Zabıt cerideleri hakkındaki Divanı Riyaset kararı okunarak âzayı kiram tarafından bu hususta takrirle vukubulacak teklifatın Divanı Riyasetçe nazarı dikkate alınacağı Makamı Riyasetten tebliğ edildi. Siird Mebusu Mustafa Sabri Efendinin, Çal ahalisine muavenet icrası hakkındaki takriri Sıhhiye ve Muaveneti İctima iye Vekâletine havale olundu. Maraş Mebusu Tahsin, Ergani Mebusu Sırrı, Trabzon Mebusu Hafız Mehmed beylerin mezuniyetleri kabul olundu. Muvazenei Maliye Encümeninden istifa eden iki zatın yerine intihap icrasına dair encümen riyaseti tezkeresi ikinci şubeye havale olundu. Şayanı müzakere olmadıklarına dair mazbatalarla Lâyiha Encümeninden mevрут mahkûminin bir kısmının müddeti cezaiyelerinin cezayı nakdiye tahviline, yüz paradan fazla çay ve kahve satan esnafın Temettü Vergilerinin tezyidine, 65 yaşını tecavüz eden mahkûminin aklarına, Müdafaai Hukuk Cemiyetleri tarafından evvelce ahzolunan nukut ve emvalin sureti tazminine dair tekâlifi kanuniyenin ruznameye alınması tensibedildi. İktisat Vekili Sırrı Beye beyanı itimad olunmasına dair takrir tâyini esamî ile ikinci defa reye konularak reylerde tesavi olmasına mebni badelmüzakere işbu âra keenlem-yekün addedilip üçüncü defa reye vaz'olunarak neticede 25 müstenkif ve 85 itimat reyine karşı 89 rey ile ademîtimat beyan olundu. Ve teneffüs için celse tatil edildi.

(İkinci Celse hafidir)

Üçüncü celse

İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilinikat İktisat Vekili Sırrı Beyin istifanamesi kıraat olunarak Cumartesi günü içtima olunmak üzere celseye nihayet verildi.

Reisi Sani	Kâtip	Kâtip
Rauf	Lâzistan	İzmir
	Ziya Hürşid	Enver

Reis — Zaptı sabık hulâsası hakkında söz istiyen var mı?

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim geçen gün de arz etmiştim. İstifa vârit değildir. Vekil iskat edilmiştir. Binaenaleyh istifa mevzuubahsolamaz ve zapta geçemez.

SİRRİ B. (İzmit) — İstifanamen okunursa Doktor Beyefendi! Heyetin hakkımda gösterdiği ademîtimat kararını istifanamemde sarahaten yazdım. Bu tâbirden içtinabetmediğimi orada gösterdim, saklamadım. Heyeti Celileye hakkımda ademîtimat beyanından dolayı usulen istifa ettim dedim. (Evet sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, Teşkilâtı Esasiyede yazıyor ki: «Büyük Millet Meclisi vekillerini tebdil eder.» Biz tebdil ettik. Esasen istifa da nabemahaldir. Bu tebdildir, Büyük Millet Meclisi vekillerini tebdil ediyor, biz de tebdil ettik. Başka mesele yoktur.

REİS — Efendim zaptı sabıka ait başka mütalâa var mı? (Hayır sesleri) Sırrı Beyin «Ademîtimat beyan edildiğinden dolayı alelûsul istifa ettim» diye muharrer istifanamesi burada okundu. Bunun zapta geçmesinde bir mahzur yoktur. Doğru değil mi efendim? (Doğru sesleri) Zaptı sabıkı aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edildi.

6. — SUALLER

1. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, şer'îye ve evkaf mesailine dair 12 maddelik Şer'îye Vekâletinden sual tahriri*

ŞEREF B. (Edirne) — Reis Bey Bendenizin üç ay evvel Şer'îye, Evkaf, Maarif, Adliye, Hariciye vekâletlerinden sorduğum sualler vardır. Üç aydır cevap verilmemiştir. Binaenaleyh bunlar tekrar edilsin. Ve cevaplarının verilmesini rica ediyorum. Cevapları geldiyse neden okunmuyor?.. Mesele hususi değil, umumdur.

REİS — Efendim zannederim cevaplar geldi, fakat Heyeti Celilenizin bir kararı vardır. Bütçenin müzakeresi zamanında bu suallerin cevabı verilecektir.

ŞEREF B. (Edirne) — Bendenizin Şer'îye Vekâletinden sorduğum sualler bütçe ile alakası olmayan mesaildir. Okunursa Meclisi Âlî-niz takdir buyuracaktır, Meclisin adaletine iltica ile arz ediyorum. (Okunsun sesleri) Üç aydır cevap verilmiyor. Geldiyse okunsun.

REİS — Efendim, sualler otuz, kırka karibdir. Şer'îye Vekâletinden gelen cevabın bugün okunmasını kabul edenler...

SALİH Ef. (Erzurum) — Bunu reye koymaya hacet yoktur efendim. (Gürültüler)

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Her şeyi reye mi koyacaksınız?

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, buyurdıkları gibi bugün sual ve istizahlar otuz, kırka baliğ oldu. Sebebi bütçe münasebetiyle. O zaman tâlik edildi. Bütçe müzakeresi gayet açıktır. Sual ve istizah meselesi o esnada mevzu bahis olur diye Hasan Bey attı, attı cevapları da birikti kaldı. Perşembe günlerini sual ve istizaha hasretmiştik. Fakat Beyin buyurduğu gibi böyle mühim sual ve istizahların bir an için bile tehiri caiz değildir. Bütçe müzakere olunurken hususi olarak yeniden bir istizah ve sual yapılmamasını anlarım. Acaba Şer'îye Vekâleti bütçesi kaç ay sonra müzakere edilecektir ki bu cevaplar okunacaktır? Eski kararınızda devam ederek bu istizahın neticesi alınmaya kadar yine Perşembe günleri bu hususa devam etmemizi muvafık görüyorum. En mühim hakkımızı bu suretle istimal etmezsek, biriktirirsek doğru bir şey yapmamış oluruz.

ŞEREF B. (Edirne) — Efendim, dünyada bazan emrivakiler çok şey yapar. Şer'îye Vekâletinden bâzı sualler sordum. (İşitmiyoruz, hızlı söyleyin sesleri) Şer'îye Vekâletinden bâzı sualler sordum efendim, şimdi Meclisi Âlî-nize okuyacağım. Eğer okuduğum sualler esasa taallük etmezse o zaman siz hakkı takdirinizi kullanırsınız.

«Aşağıya naklettiğim cihati Şer'îye ve Evkaf Vekâletinden sual ediyorum. Lûtfen cevap itasına inayet buyururlar mı?

Birinci sual : Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti bir İslâm Devleti olmasına ve tesisatı kadimeî dîniyesi mevcut bulunmasına mebni Şer'îye Vekâleti (Siyaseti şer'îye) hakkında ne gibi esaslar tesbit etmiştir?

İkinci sual : Türkiye'de meskûn islâm halkının terbiyeî diyniye hususundaki raciliyeti meydanda olmakla bugün zarurâtı diyniyesini bilmiyen mükellefinin adedi yüzde sekseni mütecevizdir. Bunlar hakkında Şer'îye Vekâleti, talimi ahkâm için, ne kabîl bir teşebbüste bulunmuştur? Vakaa Maarif Vekâleti mektepleri vasıtasıyla terbiyeî diyniyeî ifaya memur ise de Şer'îye Vekâleti de müftüleri, köy imamları vasıtasıyla daha amelî bir surette zarurâtı diyniyeî ifaya mecbur olduğundan bu bapta neler yapmıştır?

Üçüncü sual : Vahdaniyeti Bâriyi, ismi pâki Nebiyi ve şeraiti islâm ve imanı bilmiyen pek çok halk, derin bir ummanı gaflete düşerek köylerimizdeki cevamiî şerifenin hemen hemen metruk bir hale gelmesine ve bir köyde dü-rüstçe kıraati ayâta ve tadili erkân dâhilinde edayî salâta muktedir imamlar bulunmamasına mebni her gün biraz daha artan bu gafletin önüne geçmek için, Şer'îye Vekâleti ne gibi tedbirler ittihaz etmektedir?

Dördüncü sual : Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti islâmiyesi cihanı imanın imameî tevhidî olmasına ve ahkâmı mübineî Kuraniye hâkimi kevneyn bulunmasına mebni şer'îye islâm hakkında Şer'îye Vekâletinin islâmşümül teşkilât ve teşebbüsâtı nedir?

Beşinci sual : Hakaikî eşyanın sübutuna ilmî beşerin taallûku itibariyle bundan mütehassıl ahkâmı itikadiyedeki tehalüfü hazırım Türkiye islâmlarını ayırdığı nıkat, asla ve esasa taallük etmemekle beraber her halde ciheti vahdeti temin edemeyecek derecede müteferrik olduğu da

meydanda bulunmakla telfiki mezahip değilse hile vahid ve lâyetecezza olan iman ve islâm hakkında muvabhidinin fûruat ve bideattaki tehalüfünü izale için Şer'îye Vekâleti bâzi teşebbüsâtı müsmiranedede bulunmuş mudur?

Altıncı sual : Selefî salihinin tarikai terbiyet ve tehzibolarak tesis ettikleri taraiki mevcudenin ve asitane ve dergâhların thalihazrâdaki amelî vazifeleri tamamiyle perişan ve metrûk kalarak esasatı itikadiye ve de'bi sofiyenin karîni kabulü olmyan birçok rivayat ve bideat efkârı nâsta bir akîde şeklinde yerleşmiş olmasına mebni bunların tesisindeki maksadı ulâya doğru bir ricati hayırhaneye Şer'îye Vekâleti delâlet buyurmuş mudur?

Yedinci sual : Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Şer'îye Vekâleti, âlemi islâm için bir mercii küllolmasına mebni efkâr ve âsar üzerinde, bu kadar inkılâbı azîm meydana geldiği halde görülüyor ki, sırrı hilkatten uzaklaşan beşeriyet nihayet saffet ve sadeğiye doğru ricatle hayatının saadetini ancak bunda görmeye çalışmakta ve bunları ise elminnetübillah tamamiyle Hazreti Kur'anı Hakîm câmi bulunmakta olduğundan şu halde esasatı cedideyi furkani mübinin nususu mübarekesiyle tevsik ederek Islâmın bizatihi sabit, âzamet ve ulviyetini neşir ve ilân için Şer'îye Vekâleti bir teşebbüste bulunmuş mudur?

Sekizinci sual : Tariki Celili ilmî, bir salâhiyet ve mazhariyeti külliye meselesidir. Şu halde zeyyi ulemada bulunan ahyarı ümmetin mevkiî bâlâyı tekrimini Islâm arasında ilâ ve terfi için, Şer'îye Vekâleti bir usulü mahsus ittihaz etmiş midir?

Dokuzuncu sual : Türkiye'de yedisi müstesna olmak üzere bin dokuz yüz yetmiş beş evkaf mevcuttur. Bunlar hakkında asıl tescilli vakfa müstenit kuyudu esasıye Evkaf Vekâletinde mevcut mudur?

Onuncu sual : Mevazii birre masruf evkafın mahpusu müebbet olmasına nazaran icareteyn ve tevsi intikal gibi aslan şartı vâkifa taallük etmeyen bitatleri tard ve defi ile vakfın masurîtalehine sarfı hakkında Vekâlet sarfı mesai eylemiş midir?

On birinci sual : Evkafı mazbuta ve mülhakanın 1260 tarihinden beri cereyan eden suisistimaline Evkâf Vekâleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi şamma lâyük bir surette nihayet

vererek vakıftan maksadu bizzat olan hususu izhar ve icra eylemiş midir?

On ikinci sual : Medarisi ilmiyenin ve dergâhı şeriflerin evkafını tesbit ile bunları harabi ve perişanlıktan ne dereceye kadar muhafaza edebilmiştir?

Hulâsa : Şer'îye Vekâletinden bu sualleri sordum. Şimdi soruyorum? Meclisi Âlinize; bunlar cevaba lâyük müdür? Değil midir?

REİS — Efendim, bu sualin cevabı gelmiştir. Fakat bütçenin müzakeresi mâni olmuştur. Perşembe gününe muallaktı, işimiz çoktu. Binaenaleyh arzu ederseniz ikinci celsede okuyabiliriz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, bu suallere cevap verilmiş ise bugün için yapılacak bir şey kalmamış demektir.

REİS — Efendim, bugün cevabın okunmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Anhyamadık, sesleri) Cevabın Perşembe günü okunmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Perşembe günü okunması takarrür etti.

4. — TEKLİFLER

1. — *Bolu Mebusu Abdullah Efendinin, Zonguldak'ta ciheti askeriyeye yapılan duvarın mahalline terkine dair kanun teklifi (2/517)*

REİS — Bolu Mebusu Abdullah Efendinin Zonguldak'taki bir duvarın evkafa terkine dair teklifi kanunisi var. Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — Şer'îye Vekili Mustafa Fehmi Efendi (Bursa) nın istifası.

REİS — Bursa Mebusu Mustafa Fehmi Efendinin Şer'îye Vekâletinden istifanamesi var. O okunacak.

Riyaseti Celileye

Büyük Millet Meclisinin geçen Pazartesi günü İctimanda Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin zaviyesi postnişinliğinden azledilen Hasan Efendinin iadei memuriyeti hakkındaki İstida Encümeni mazbatası Heyeti Umumiyece müzakere olunarak kabul edilmiştir.

Halli meselede ihtiyar olunan bu suret Heyeti Celilenin şimdiye kadar hakkı âcizanem-

de ibraz edegeldiği itimada zaaf tari olduğunu gösteriyor.

Binaenaleyh Umuru Şer'îye ve Evkaf Vekâletinden istifa ediyorum. Kabulünü rica ederim.

27 Nisan 1338

Bursa

Mustafa Fehmi

5. — TAKRİRLER

1. — *Sinob Mebusu Hakkı Hami Beyin, Sinob harikzedegânına meccanen kereste itası hakkındaki teklifinin ruznameye alınmasına ve saire-ye dair telgraf şeklinde takriri*

REİS — Sinob Mebusu Hakkı Hami Beyin Sinob harikzedegânına meccanen kereste itası hakkındaki teklifinin tesrii müzakeresine dair telgrafı var. O okunacak:

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Sinob'a geldiğim günden beri nazarı dikkatimi ehemmiyetle celbeden iki maddenin arzını memleketin menafii iktizasından buldum.

1. Mısır bedelini tediye den âciz açlığa mahkûm erkeksiz kadınlarla çocuklarının iâsesi ile tedariki zaruri tohumluk için, Sinob Ziraat Bankası vasıtasıyla sekiz bin lira miktarında bir meblâğ derhal rençberlere borç verilmediği takdirde şimdiden açlıktan ölmiye başhyanların adedi günden güne artacağı gibi noksanii ziraat sebebiyle âti dahi düşünceli bulunacağından ihmali gayricaiz olan işbu hususun müstacelen nazarı dikkate alınmasına delâlet buyurulması.

2. Altı seneden beri her türlü şeraîti sıhhiyeden mahrum mağara misillü mahallerde ikamet etmekte bulunan harikzedegân hakkındaki 1337 senesi bidayetinden beri ruznamei müzakeratta bekliyen kanunun mevsimi inşaat geçmeden evvel müstacelen inta'ımı Heyeti Celîlerine arz ve rica ederim.

24. IV. 1338

Sinob Mebusu
Hakkı Hami

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Bunu suale kalbederek İktisat Vekâletinden sorahm efendim. O suali bendeniz kabul ediyorum. Ziraat Bankası oraya niçin para vermiyor?

REİS — Efendim, telgraf iki talebi câmidir. Birisi muhtacini zurraa sekiz bin liranın İkti-

sat Vekâletinin Ziraat Bankasından temini, diğeri de Sinob Harikzedegânına meccanen kereste itası hakkında bir lâyihai kanuniye tanzim edilmiş ve ruznamededir. Müzakeresini talebediyor. Tensibederseniz bunu ruznamei müzakerata vaz'edelim. Esasen ruznamede dâhil bulunan Kereste Kanununun müstacelen müzakeresini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir, efendim. Münasip bir zamanda müzakere edeceğiz.

SALİH Ef. (Erzurum) — Diğer fıkrayı reye vaz'a lüzum yoktur. Bu bir kanundur. Ziraat Bankalarında mevcut para zaten zurraa mahsustur, kendi mallarıdır ve elde para da vardır. Kendileri doğruca merkezden oraya para gönderir, zurraa ikraz ederler.

REİS — Tensibederseniz İktisat Vekâletine tebliğ edelim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Sual mahiyetinde olmalıdır, Reis Bey.

REİS — Bu telgrafın birinci maddesini İktisat Vekâletine tebliğ ediyoruz.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Para verilmek şartıyla havale edelim bari... Yahut Hüseyin Avni Beyin teklifi veçhile sual tarzında gönderelim.

LÜTFİ B. (Malatya) — Bu para toptan mı isteniliyor? Yoksa bu para istikraz edilmek mi isteniliyor? Bu sekiz bin lira para, münferiden zurraa ikraz mı edilmek isteniliyor? Zaten bunlar münferiden müracaat ettikleri zaman da paraları varsa alabilirler.

REİS — Bu ciheti bilmiyoruz. Şeraiti, vekâletle dairei aidesi tarafından halledilir.

Telgrafı İktisat Vekâletine tevdi ediyoruz.

2. — *Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Fukarayı halkın tedavisi için celbedilecek ilaçların Gümrük Resminden istisnasına dair olan teklifinin ruznameye alınmasına dair takriri*

REİS — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, fukarayı halk için celbedilecek eczanın Gümrük Resminden istisnası hakkındaki teklifinin tesrii müzakeresine dair takriri vardır :

Riyaseti Celileye

Tedaviye muhtaç fukara ve eytama meccanen verilmek üzere belediye idareleri tarafından Gureba hastaneleriyle belediye eczaneleri

İçin hariçten alınacak ilâçların Gümrük Resminden istisnasına dair beş ay evvelisi Riyaseti Celileye takdim eylediğim lâyiha kanuniye alel-ûsul Lâyiha, Kavanini Maliye, Muvazenei Maliye encümenlerinden tasdikan Heyeti Umumiyyeye havale ve ruznamei müzakerata ithal edilmişken maalesef memleketin, halkın sıhhat ve nef'ine aidolan şu birkaç maddelik teklifi kanuni epeyce zamandan beri müzakereye vaz'olunamadı.

Bugün Hükümeti Milliyemizin merkezi olan Ankara'da, dört santigramlık bir aded sulfato hapı üç kuruşa alınabilmekteyken vilâyatı Şarkiyenin pek çok kasabalarında, bunun bir adedi beş kuruşa olsun güçlkle bulunmakta ve fukara sınıfı ise tedavi edilememektedir. Herkesçe müsellemdir ki, sıhhat, servetin sermayesi, eytam ve fukara ise milletin emanetidir. Binaenaleyh halkın, fukaranın nef'ine ait mâruz teklifimin müstacelen ve takdimen müzakereye vaz'mı Heyeti Celileden istitaf eylerim.

25 Nisan 1338

B. M. M. Erzurum âzasından
Mehmed Salih

SALİH Ef. (Erzurum) — Efendim bu bir maddelik teklifi kanunidir. Gureba hastanelerine celbedilecek edviyenin Gümrük Resminden istisnasına dairdir. Başka bir muamelesi yoktur. Bir maddelik bu teklifi kabul edelim. Daima fukaradan para almak için birçok tekâlif yükletiyoruz. Fakat fukaranın nef'ine ait bir şey çıktı mı, köşelere atılıyor.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Zannedersen bu bapta bir istisnaiyeti kanuniye olacaktır.

SALİH Ef. (Erzurum) — Yoktur, yoktur efendim, olsa teklif edilir mi?

REİS — Evvelce yalnız malî kavaninin müzakeratına karar vermişsiniz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Döndük efendim.

REİS — Beyefendi de bugün bahsettiği teklifin müzakeresini istiyor.

SALİH Ef. (Erzurum) — Bugün değil, yarın olsun efendim.

REİS — Yarınki içtimada müzakeresini teklif ediyorlar. Salih Efendinin teklifi ve hile yarınki içtimada müzakeresini kabul edenler iüt-

fen el kaldırsın. (Yarın Meclis yok sesleri) Yarınki içtimada müzakeresi kabul edilmedi.

SALİH Ef. (Erzurum) — Reye vaz'mız yanlış Reis Bey.

REİS — İçtimai âtide diyoruz efendim. İçtimai âti yarın değil, öbürgündür.

2. — *Kastamonu Mebusu Besim Beyin, mütarekeyi mütaakıp vatandan uzaklaşan bâzı zevatın Anadolu'ya avdetlerinin menedildiğine ve böyle bir memnuiyet varsa sebebi kanunisine dair Dahiliye Vekâletinden sual tavriri*

REİS — Kastamonu Mebusu Besim Beyin, mütarekeyi mütaakıp vatandan uzaklaşan bâzı zevatın Anadolu'ya avdetlerinin menedildiğine ve böyle bir memnuiyetin sebebi kanuniyesine dair Dahiliye Vekâletinden sual tavriri var, Dahiliye Vekâletine havale ediyoruz.

3. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Memurin Muhakemat Heyeti için intihab*

REİS — Efendim Muhakemat Heyeti intihabı var. Onun intihabına başlıyoruz.

LÜTFİ B. (Malatya) — Reis Bey benim bir tavriri var. Okunmadı.

REİS — Okuruz efendim.

Muhakemat Encümeni için şubelerden gönderilen namzet listesi okunacaktır.

Memurin Muhakematı için şubelerden irae edilen namzetler :

Birinci Şube :

Mustafa Hilmi Ef. (Niğde), Nihat B. (Mardin), Tevfik B. (Dersim).

İkinci Şube :

Şükrü B. (Canik), Halil İbrahim B. (Antalya), Nadir B. (İsparta).

Üçüncü Şube :

Dördüncü Şube :

Mustafa Taki Ef. (Sivas), Necib B. (Ertuğrul), Hamdi B. (Diyarbakir).

Beşinci Şube :

Ömer Lâtfi B. (Saruhan), Cavid B. (Kars), Mehmed B. (Gümüşane).

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Reis Bey İkinci Şube intihabı ne vakit yapılmıştır?

Soruyorum. Ben İkinci Şubenin ne vakit içtima ettiğini bilmüyorum.

REİS — Sormaya lüzum görmüyorum.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Ben de İkinci Şubedenim. Hiçbir vakit 2 nci Şube içtima etmemiştir.

REİS — Siz bulunmamakla İkinci Şubenin içtima etmemesi lâzım değil ya...

2. — Üçüncü Şube Riyasetine Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendinin intihabı.

REİS — Efendim, Karahisarı Şarki Mebusu Ali Süruri Efendi Üçüncü Şube Riyasetine şubece intihabedilmiş...

SALİH Ef. (Erzurum) — Arkadaşlar, bugün Ramazanı Şerif, mübarek gün. Bunu isterseniz reyî işariyle yapalım, isterseniz reyî hafi ile yapalım. Bu meseleyi teklif ediyorum. Namzetler okunsun ona göre reyî işariyle bu işi biran evvel bitirelim. (Olmaz olmaz sesleri)

REİS — Teklifiniz muhalifi kamundur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Mübarek günde mübarek işler görülür. Binaenaleyh günümüzü işe tahsis etmek lâzımdır. Vazife her seyden mübarektir.

(Tâyini esamîyle istihşali âraya başlandı.)

REİS — Efendim reylerini istimal etmiyen arkadaşlar varsa reylerini versinler.

(Kur'a keşidesinde :

Mustafa B. (Antalya), Refet Pş. (İzmir), Halil İbrahim Ef. (İzmit), tasnifi âraya memur edildiler.)

2. — Münhal olan İktisat Vekâletine gösterilen namzetlerden bir zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi.

REİS — Efendim İktisat Vekâleti namzetleri hakkında Reis Paşa Hazretlerinin tezkeresi var, okunacak.

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Sırrı Beyden inhilâl etmiş olan İktisat Vekâletine âtide isimleri muharrer namzetlerden birinin intihap buyurulmasını rica ederim, efendim.

29/4/1338

B. M. M. Reisi

Mustafa Kemal

Hasan B. (Trabzon)

Mahmud Celâl B. (Saruhan)

Mustafa B. (Kozan)

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — Efendiler, bendeniz biliyorsunuz ki, epey zamandan beri İktisat Vekâletinden çekildim. Hasan Bey bu ehliyeti tamamen haizdir. Bendenize rey vermek lütfunda bulunacak arkadaşlarımız ihtimal ki vardır. Binaenaleyh Hasan Beye rey verilmesini istirham ve beni şimdiden affımızı rica ederim.

REİS — Efendim, İktisat Vekâleti intihabına başlıyoruz. Lütfen reylerinizi istimal ediniz. (Reyler toplandı.)

Efendim, rey vermiyen arkadaşlar varsa lütfen reyini versin. Muamele hâtam bulmuştur.

(Kur'a keşidesinde :

Yusuf Ziya B. (Mersin), Şevket B. (Bayezid), Sadeddin B. (Menteşe), tasnifi âraya memur edildiler.)

REİS — Efendim âra tasnif edilinceye kadar on dakika teneffüs.

(Hitamı celse; saat : 3,00)

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,00

REİS — İkinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi Hazretleri

KÂTİP : Enver Bey (İzmir)

REİS — Celseyi küşadediyorum. İktisat Vekâleti intihabına iştirâk eden zevatın adedi 169,

muamele tamam. Saruhan Celâl B. 25, Trabzon Hasan B. 57 rey almışlar. (Allah muvaffakiyet

ihsan buyursun sadaları) Hiçbir zat nı sabı ekseriyeti ihraz edememiştir. (Müstenkif kaç sadaları) 84 müstenkif vardır. (Alkışlar)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendiler Heyeti Celile vaktiyle sistemimiz hilâfında Hükümet erkânı arasında bir tesanüt bulunması için o zaman Heyeti Vekile Riyasetinde bulunan Reisimizin namzet göstermesi usulünü kabul etmişti. Bugün tezahür etmiş bir hakikat vardır ki, o kanun bugün resmen düşmüştür. O kanunun ilgasına razı olmyanlar vasiye muhtaçsa kendilerine vâsi tutsunlar. Büyük Millet Meclisi kendisi içinden Vekilini intihabeder, namzet iraesine lüzum yoktur. Artık Meclis bu kanunu yırtmıştır.

ŞEVKİ B. (İçel) — Mustafa Kemal Paşa Hazretleri zaten Ankara Mebusu imzasıyla bu teklifin tadili için taktir vermiştir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Paşa Hazretleri de encümende bu hususu kabul buyurmuştur. Rica ederim, Büyük Millet Meclisi âkil ve reşittir, Vekilini intihapta hür ve serbesttir. Her halde şimdi intihap yapılmasını teklif ederim.

CEMİL B. (Kütahya) — Efendiler şimdi yapılan İktisat Vekâleti intihabatında 84 müstenkif bulunması zannediyorum ki, bu Vekâletin bilüzum olduğunu gösterir. Bendeniz de müdiriyeti umumiye suretinde idaresini teklif ediyorum. Bu bapta bir de taktir veriyorum. (Doğru sadaları)

OSMAN B. (Kayseri) — Reis Beyefendi, aynı mealde benim de bir taktirim vardır. Onun da okunmasını emir buyurunuz.

REİS — Müsaade buyurun efendim, şimdi iki taktir var. Biri Osman Bey (Kayseri) ve rüfekasının, diğeri Cemil Bey (Kütahya) nın.

2. — *Kayseri Mebusu Osman Beyle arkadaşlarının, İktisat Vekâletinin Müdiriyeti Umumiye tahviline dair kanun teklifi (2/518)*

Riyaseti Celileye

İhtiyacımızla mütenasibolmyan teşkilâtı haşviyenin ilgası icabatı maliyeden olduğuna şüphe edilemez. Bunun için gayei milliyenin husulüne kadar vücudundan istifade edilemeyeceği iki senelik tecrübeyle sabit olan İktisat Vekâletinin Müdiriyeti Umumiye ifrag ve teşkilâtının da

basit bir hale ircaını ve Maliyeye raptım arz ve teklif eyleriz.

Kayseri
Osman

Yozgad
Bahri

Hakkâri
Mehmed Tufan

3. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, İktisat Vekâletinin Müdiriyeti Umumiye tahviline dair kanun teklifi (2/519)*

Riyaseti Celileye

İktisat Vekâleti intihabında müstenkifin adedinin seksen dörde bâliğ olması Vekâleti mezkûrenin zaitliğini ispat etmekte olduğundan Müdiriyeti Umumiye suretiyle idaresini teklif eylerim.

29 Nisan 1338
Kütahya
Cemil

REİS — Her iki taktiri de Lâyiha Encümene gönderiyoruz. (Gürültüler)

Müsaade buyurun, İktisat Vekâleti intihabatında ekseriyet olmadığından Pazartesi günü taktir intihabat icra etmek üzere... (Gürültüler, Mecliste ekseriyet var, sesleri.)

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Cemil Bey arkadaşımızın yapmış olduğu teklif doğru bir teklif değildir. İktisat Vekâletinin lüzumu yoktur demek; bizim iktisat işleriyle uğraşmaya kudretimiz ve ictidarımız yoktur demektir. (Öyle değil sesleri) Binaenaleyh bunun münakaşası dahi doğru değildir. Bu, kendi kabiliyetsizliğimizi dünyaya ilân ediyoruz demektir, İktisat Vekâleti yok demektir. Bunun encümene gitmesi doğru değildir. Doğrudan doğruya reddi lâzımgelir. (Şiddetli gürültüler, ekseriyet yok sadaları)

CEMİL B. (Kütahya) — Reis Bey, teklifim tevîl olundu. İzahat vereceğim. Efendim; bendeniz İktisat Vekâletine katiyen lüzum yoktur, demiyorum. Müdiriyeti Umumiye kalbedelim. O suretle idare edelim. Biraz tasarruf edelim. İktisat Vekâletinin, bendenizin anlayışına göre, şimdiye kadar bütçemize ifa etmiş olduğu hizmet, orman bekçilerine, orman muhafaza memuru ünvanı vererek bunların 350 kuruştan ibaret olan maaşını 1 000 kuruşa iblâğ eylemek suretiyle beyhude yere bütçede 70, 80 bin lira bir masraf göstermekten başka hiçbir iş görmemiştir. Başka bir faidesini bendeniz görmedim.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendiler; bu takrir üzerine burada müzakere yapamayız. Takrir Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunduktan sonra Lâyiha Encümenine gider. Lâyiha Encümeni uzunuzadıya müzakere eder, noktai nazarını bildirir, biz de ona göre kararımızı veririz. Yoksa şimdiden karar vermek doğru değildir. Çünkü bir kanun değiştirmiş olacağız.

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — Efendiler, zannederim ki, İktisat Vekâleti hakkında söz söylemek salâhiyetini lütfen bendenize bahış buyurursanız; eğer memleketimizin hakiki menfaatlerini düşünüyorsak - ki düşündüğümüze şüphe yoktur. - İktisat Vekâleti Dahiliye Vekâletinden dahi mühimdir.

LÜTFİ B. (Malatya) — Ziraat muallimlerinin faidesinden bahsediniz.

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — Olabilir efendim; ziraat muallimleri belki lüzumsuzdur. Fakat bendeniz müsaade buyurursanız teferruatından bahsetmiyeceğim, esasa gireceğim ve bugünkü teşkilâtın heyeti unumiyesinin doğru olmadığını ve buna yeni bir sistem verilmesi lâzımgeldiğini arz edeceğim.

MUSTAFA SABRİ Ef. (Süird) — Zamani vekâletinizde neden vermediniz?

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — İktisat Vekâleti bütçesi Muvazenei Maliye Encümeninde müzakere edilirken oradaki arkadaşlarımla hâtırasına müracaat ederim. 1337 senesi bütçesini kendilerine takdim ettiğim zaman - filân memurun maaşından tenzîl etmek, filân memurun maaşına zanmetmek, filân memuru kadro harici yapmak. Bunlar haizi ehemmiyet değildir efendiler, memleketimizde esaslı bir iktisat sistemi kabul etmek lüzumunu kendilerine söylediğim vakit, öteden beri takibedilen ve İstanbul Ticaret Nezaretinin esaslarını buraya nakleden İktisat Vekâletinin, bir fayda vermediğini ve veremeyeceğini anlatmak istemişim. Sonra ikinci bir mesele - arzu ederseniz bu mesele hakkında uzunuzadıya görüşebiliriz - efendim, ikinci bir mesele; her şeyi yapmak meselesi. Hükümetin her şeyi yapması meselesinin memleketimizde gayrikabili icra olduğu anlaşılmıştır. Şu halde yapabileceğimiz şey, memleketimizde yetişen mevaddı iptidaiyeyi mamul bir hale getirmek, küçük sanayimizi - maalesef memleketimizde sanayii cesimiyeyi

düşünemeyiz - erbabı sanayii fiilen ve maddeten himaye etmek, erbabı ticaretimizi fiilen ve maddeten himaye etmek icabederse, memlekette Hükümetle müştereken müesseseler vücuda getirmek yine Hükümetin ve ahaliinin idaresinde bulunan müesseseleri takviye etmek, bütün bu esasları arz etmişim. O halde efendiler bunlar yapılmadıkça veyahut yapılamadıkça memleketimizde şimdiki iktisadiyattan fazlasını beklemek bittabi zaidolur. İktisat Vekâletinin bütçesini ele alınız. Meselâ her dairede bir müdür, iki kâtip var. Meselâ bir sanayi müdürü iki kâtipi, bütün vesaiti icraiyesi bundan ibarettir. Bittabi üç dört beş kişinin yapacağı bir işin memleketimiz üzerinde yapacağı tesir gayrimahsüstür. Binaenaleyh memleketimizde muhtazam ve yeni bir sistem, usul kabul etmek mecburiyetindeyiz. Fakat yalnız bunu kabul edip de bütçeyle, şimdi olduğu gibi, hiçbir şey vermemek, bittabi âti itibariyle bir şey yapılmamaklığı icabeder ki, bizim için elîm bir ders teşkil eder.

İktisadiyat meselesine gelince : Efendiler bu memlekette az - çok sanayi, az - çok ticaret vardı ve bu memlekette az - çok refah vardı. Fakat bu refahın azalmasının, bu iktisadiyatımızın tenezzülünün esbabını biraz daha ilerde aramak lâzımgeliyor. Biz, kendimize aidolmayan esaslar dâhilinde sürüklendik. Bizden ferdiyet itibariyle sermayesi daha kuvvetli olanlar, bizim memleketimizde siyaset kuvvetiyle, kapitülasyonlarıyla mevki kazandılar ve iktisadiyatımızı mahvettiler ve biz âciz ve zayıf bir vaziyette kaldık. Bizim memleketimizde sistemi iktisadi eskiden beri cari olan (Liberalizm) usulüdür. Biz, bu şekilde devam ettikçe ve fertlerimizi serbest rekabet karşısında himayesiz bıraktıkça biz katiyen iktisadiyatımızı tanzim edemeyiz. İmkânı yoktur. Şu halde tekrar ediyorum. Hükümet iktisadiyatımızı fiilen, maddeten himaye ve takviye etmek mecburiyetindedir.

LÜTFİ B. (Malatya) — İktisat dersi mi okuyoruz?

MAHMUD CELÂL B. (Saruhan) — Evet efendim; bunun etrafında uzunboylu görüşebiliriz. Size bir misal söylüyeyim. (Gürültüler) Lûtfi Beyefendi! Biraz sabır buyurunuz. Şunu söylüyeyim ki - bendeniz âciz bir arkadaşımım.

Nitekim acizimi anladığım gün vekâletten çekildim - (Devam, sadaları), (Estağfirullah, sesleri) maddi ve pratik ne iş yapabiliriz? Mutasarrıflıkların bâzıları meselâ; bana Bolu Mutasarrıfı diyor ki; «Burada bir usta vardır. Eğer buna yardım edilirse takviye edilirse memleketin sanayii hadideye aidolan bütün ihtiyaçlarını temin edebilir. Bu adama yardım ediniz, bu adamın sermayesi yoktur. Fakat irfanı pek yüksektir. İhtiyacı da birkaç fazla torna almaktan ve alât ve edevatını tezyideylemekten ibarettir.» 500 - 600 lira kadar bir sermayeyle kendisinin takviye edilmesini istiyor. Mutasarrıf bu kadar parayı bulmaktan âcizdir. Bütçesi bu kabil erbabı sanayie yardım edebilmek imkânını temin etmez. Memleketimizde sanayi bankası maalesef mevcut değildir. Ziraat Bankası erbabı ziraate mahsustur. Bankı Osmani kredi yapmaz. Şu halde efendiler, bir livanın ihtiyacını temin edebilmek için bir mutasarrıfın, bir İktisat Vekilinin elinde kudret olmazsa ne yapabilir?

SALİH Ef. (Erzurum) — Hiçbir şey olmaz.

MAHMUD CELÂL B. (Devamla) — İşte efendiler; yapılacak şey, o kudreti, iş deruhde edenlere vermektir. Vesaiti ihzar etmektir. Bunu yapacağız ve yaptığımız zaman memleketimizde hayatı iktisadiye fişkiracaktır. Ve bunun sistemlerini kabul edeceğiz.

TAHSİN B. (Aydın) — İş deruhde edecek olan adamlar kimler olabileceklerdir?

MAHMUD CELÂL B. (Devamla) — Zatiâlinizdir. Encümenin muvafakatiyle orman bekçilerinin maaşlarına zam yaptık ve fakat; ben bir müessesesi iktisadiyede çalışmış bir adam sıfatıyla...

MUSTAFA SABRİ Ef. (Siird) — İki senelik İktisat Vekilliğiniz esnasındaki icraatınıza fiilî şahit gösterirseniz daha iyi olur.

MAHMUD CELÂL B. (Devamla) — Efendim, arkadaşlarımız orman bekçilerinden ve saireden bahsettiler. Evet efendiler, İktisat Vekâletine gelen icmallerden anlaşılıyor ki, orman varidatı bu sene 600 bin lirayı geçmiş. Ben bir müessesesi iktisadiyede çalışmış bir adam sıfatıyla her şeyden evvel istatistiklere kıymet veririm. Oraya baktığım zaman gördüm ki; İktisat Vekâleti teşekkül ettiği zaman orman varidatı 300 bin liradan ibaretti ve geçen sene Teşrinlere kadar gelen istatistiklerde ise orman

varidatı 600 bin lirayı geçmişti. Ormanlarda inzibat tamamiyle teessüs ettiği vakit varidatın günbegün tezayüdetmekte olduğunu görüyordum. Şu halde yapılan icraat müsmir bir şekilde oluyordu. Binaenaleyh memleketin iktisadiyatını tanzim etmelisiniz ve bunu tanzim için hiçbir fedakârlıktan çekinmemelisiniz.

REİS — Efendim, mesele yoktur. Yalnız Cemil Beyin bir takriri vardır. İktisat Vekâletini müdüriyeti umumiyeye kalbedelim diyor. Lâyiha Encümenine gitmesine Heyeti Celileniz lüzum görmüştü.

CEMİL B. (Kütahya) — Reis Bey müstaceblikle gitsin.

3. — *Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, vekillerin namzet gösterilmeksizin intihabolarına dair takriri*

Riyaseti Celileye

Büyük Millet Meclisinin salâhiyetini tahdid edecek kanunların mevki hukukisi yoktur. Binaenaleyh bâzı esbap dolayısıyla mukaddema riayet edilen yanlış bu usulden Heyeti Celile nükül ettiğini gösteriyor. Namzet iraesine lüzum yoktur. Hemen doğrudan doğruya intihabın icrasını teklif ederim.

Erzurum
Hüseyin Avni

REİS — Efendim bu da bir tekliftir. Demin verilen kanunun tadili hakkındaki takririn nasıl Lâyiha Encümenine gitmesi lâzımgeliyorsa bunun da Lâyiha Encümenine gitmesi lâzımdır.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Reis Bey, Lâyiha Encümenine gitmeye lüzum yoktur. Meclis tezahüratiyle fikrini gösterir. Rica ederim reye koyunuz. Lâyiha Encümenine giderse geri alırım. Heyeti Celile isterse bundan sonra vasayetini başkalarına versin. Ben vermiyorum. Takririmi geri alıyorum.

REİS — Efendim Memurin Muhakemat Encümenine..

SALÂHADDİN B. (Mersin) Hayır efendim, müsaade buyurunuz. Meclise başka suretle vâkı olacak diğer bir teklifin de aynı suretle reddedileceğine şüphe edilmesin. Meclis bu tarzı tesviyenin makbul olmadığı kanaatini göstermiştir. Şimdi bu baptaki müzakereyi

âhar vakte bırakılmaktaki maksadı anlamıyorum. (Gürültüler)

REİS — Memurin Muhakemat Heyeti âzalığı intihabına iştirak eden 162, muamele tamam olup rey alan zevat nisap ahkâmı mucii-

bince ekseriyet kazanamadıklarından yeniden intihap yapılacaktır.

Pazartesi günü içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

(Hitamı müzakerat; saat: 4,50)

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası

2. — Evrakı varide:

Teklifi kanuniler :

1. Âzayı kiramın hareirahları hakkında Malatya Mebusu Lûtfi Beyin teklifi kanunisi (Lâyiha Encümenine).

Sualler :

1. İsparta Mebusu Nadir Beyin, bir mühendise dair Nafia Vekâletinden sual tavriri

Evrakı müteferrika :

1. 23 Nisan tebrikine dair mevрут telgraf-lar

2. Himayietfal Cemiyetine varidat teminine dair muhtelif levayihî kanuniyenin müstacelen müzakere edilmesi hakkında Bolu Mebusu Fuad Bey ve rüfekasının tavriri

3. — Mâlûlini guzat hakkındaki teklifi kanuninin tercihan müzakeresi hakkında Kütahya Mebusu Cemil Beyin tavriri

4. — Encümenlerden reddi mutazammın olarak vürüdeden tavrirlerin sahibi mevcudolmadıkça tehiri müzakeresi hakkında Cemil Beyin tavriri

İntihabat :

1. — İktisat Vekili intihabı

2. — Memurin Muhakemat Heyeti intihabı

Müzakere edilecek mevad :

1. — İstisnaiyet ve Müecceliyeti Askeriye Vergisi hakkında lâyihai kanuniye

2. — Harb Kazançları Komisyonu hakkında lâyihai kanuniye

